

ZAUJÍMAVÝ NÁLEZ MINCÍ ZO 17. STOROČIA Z OREŠIAN

Marek BUDAJ – Stanislava BÖNDE GOGOVÁ

Mgr. Marek Budaj, PhD.
Slovenské národné múzeum
Historické múzeum
Bratislavský hrad, P.O.BOX 13
810 06 Bratislava, Slovenská republika
marekbudaj7@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-7675-1941
WoS Researcher ID: GNJ-3239-2022
SCOPUS Author ID:56372252700

doc. PhDr. Stanislava Bönde Gogová, PhD.
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Katedra archeológie
Hodžova 1
949 01 Nitra, Slovenská republika
sbgogova@ukf.sk
ORCID ID: 0000-0001-9703-5514
WoS Researcher ID: AAL-6288-2020
SCOPUS Author ID: 57163920200

BUDAJ, Marek – BÖNDE GOGOVÁ, Stanislava. An interesting find of 17th century coins from Orešany. In Studia Historica Nitriensia, 2023, vol. 27, Supplementum 3 – V hore strom, pp. 182-202, ISSN 1338-7219, DOI: 10.17846/SHN.2023.27.S.182-202.

In May 1986 was found in the village of Orešany, okr. Topoľčany, a depot of 127 coins dating from the years 1607-1650. The depot contained exclusively foreign coins and consisted mainly of 3-kreuzers from Bohemia, Moravia, Austria, Tyrol, Carinthia, Steiermark and Silesia. In all cases, the coins were minted after 1624, when a wave of inflation in Europe led to the production of better quality coins. The largest component, up to 37 coins, is made up of Polish coins in the studied hoard, representing 29.1% of all coins. This is due to the fact that these coins played an important role in the monetary relations in Hungary.

Keywords: Orešany, foreign coins, 3-kreuzer, 17th century;

Kľúčové slová: Orešany, zahraničné mince, 3-grajciar, 17. storočie;

Štúdia vznikla na základe blížiaceho sa jubilea Egona Wiedermanna, ktorý bol našim spoločným pedagógom a postupom času kolegom a priateľom.

Nález depotu mincí z roku 1986 z obce Orešany (okr. Topoľčany) je spojený s jubilantom, ktorý v tomto období pôsobil ako archeológ vo Vlastivednom múzeu v Topoľčanoch (v súčasnosti Tribečské múzeum Topoľčany).

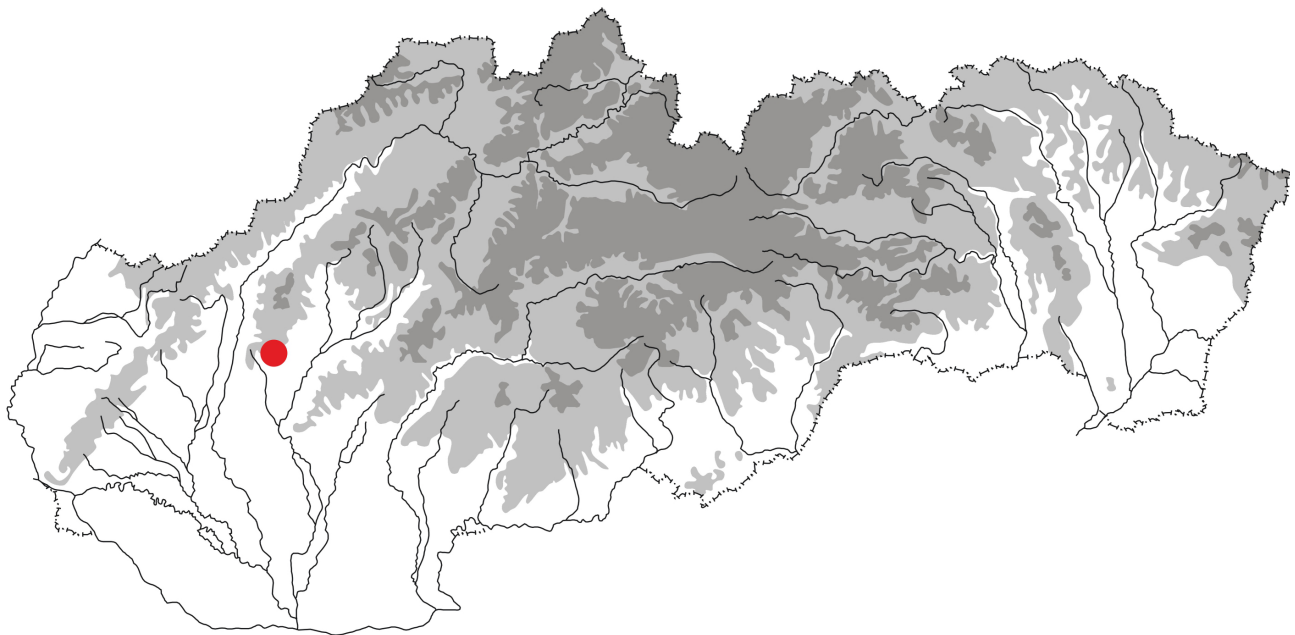
Nález mincí z Orešian je spätý aj s numizmatikom Jánom Hunkom z AÚ SAV v Nitre, ktorý v roku 1989 publikoval správu o poklade v časopise Slovenská numizmatika (*Hunka 1989*, 261, 262). Následne sa o ňom dostala krátka správa aj do súpisu nálezov mincí na Slovensku (*Kolníková/Hunka 1994*, č. 483). Poklad mincí aj so sprievodnou dokumentáciou je uložený v depozitári Tribečského múzea v Topoľčanoch.¹

¹ Touto cestou ďakujeme vedeniu Tribečského múzea v Topoľčanoch za sprístupnenie nálezu mincí aj sprievodnej dokumentácie.

Obec Orešany sa nachádza v okrese Topoľčany v Nitrianskom kraji (obr. 1). Spadá do regiónu strednej Nitry, ktorá je súčasťou Karpatskej sústavy. Geograficky patrí k výbežku Malej dunajskej kotliny, resp. provincie Západoeurópskej panvy. Z hľadiska hydrologických pomerov na danom území dominuje rieka Nitra (Wiedermann 2001, 12).

Osídlenie Topoľčianskej kotliny je doložené celou škálou archeologických nálezov vo všetkých obdobiach praveku a v dobách dejinných, ktoré nám potvrdzujú súvislé osídlenie tohto územia. V rámci mikroregiónu dominujú významné archeologické lokality, ako Radošina, Nitrianska Blatnica, Horné Obdokovce, Malé a Veľké Ripňany a Hajná Nová Ves², ktoré nám dokumentujú kontinuálne osídlenie tohto územia.³ V obci Orešany okrem drobných náhodných nálezov nebola doložená žiadna sídlisková situácia.

Obec Orešany sa prvýkrát spomína v roku 1336 ako osada Gyos a bola majetkom rodu Ivankovcov z rodu Hunt-Poznanovcov a neskôr rodiny Diossiovcov. Od roku 1390 bola farskou obcou (*Súpis pamiatok na Slovensku 1968, 434*).

Obr. 1. Orešany, okr. Topoľčany na mapovej vrstve.

² Počiatky osídlenie siahajú až do staršej doby kamennej, doložené sú najmä nálezmi z lokality Radošina-Čertova pec (Bárta 1965; Ruttkay 2010, 12; Wiedermann 1985, 30). Osídlenie mikroregiónu pokračuje aj v období mladšej a neskorej doby kamennej stopami tzv. boľerázskej skupiny (keramické zlomky a rádiolaritový úštep) na polohe Púšť-Nitrianska Blatnica a neskorej doby kamennej – model hlineného vozíka z Radošiny (Němejcová-Pavíková/Bárta 1977; Ruttkay 2010, 12). Význam mikroregiónu sa opäť dostáva do povedomia od mladšej doby bronzovej (1250 – 1000 p. n. l.) zastúpenými mohutnými náčelníckymi mohylami vo Veľkých Ripňanoch a Lužanoch, ako aj dokladmi osídlenia v okolí Kostola sv. Juraja (rotunda Jurko) v katastri Nitrianska Blatnica (Paulík 1980; Poulík 1969; Ruttkay 2010, 12, 13). Táto dominanta východného svahu pohoria Marhát sa po osídlení v neskorej dobe bronzovej stala centrom významných ľudských aktivít od včasného stredoveku (Ruttkay 2005; 2010, 15). Rotunda sv. Juraja aj s prikostolným cintorínom zohrávala v 11. – 13. storočí významnú úlohu v živote daného spoločenstva. K znovuoživeniu kostolíka dochádza okolo roku 1530 a spája sa s Magdalénou Thurzovou (1507 – 1546) (Ruttkay 2010, 21, 22). Výrazné osídlenie mikroregiónu dokladá aj významné polykultúrne sídlisko Hajná Nová Ves (systematický archeologický výskum realizoval v rokoch 1982 – 1989 E. Wiedermann). Pozri bližšie: Wiedermann 1985, 19, 24, 25, 37, 46, 81, 370, 431, 584, 492; 2013).

³ Pozri bližšie: E. Wiedermann: Archeologické pamiatky topoľčianskeho múzea. Nitra 1985.

Obr. 2. Orešany – poloha Štipček. Úprava: J. Bartík.

Obr. 3. Orešany – Druhé vojenské mapovanie. Úprava: J. Bartík.

Mince z Orešian objavili 12. 5. 1986 deti Mária Geržová a jej bratranec Peter počas hrania sa na okraji výmoľa poľnej cesty v polohe Štipček (obr. 2). Obaja si najskôr všimli zahrabané kúsky lesklého kovu, v ktorých následne spoznali mince (Hunka 1989, 261). Z toho dôvodu prekopali celé miesto nález až do hĺbky 20-30 cm a našli 127 mincí. Nález je situovaný severne od obce v blízkosti cesty. Uvedená cesta tu mohla byť aj v čase ukrytia pokladu, na čo poukazuje miesto nález v historickej mape (obr. 3). Mince ležali medzi odpadom na povrchu a boli roztrúsene na ploche cca 1 m². Nález odovzdali do múzea a následne bol na miesto privolaný pracovník vtedajšieho Vlastivedného múzea v Topoľčanoch Egon Wiedermann, ktorý miesto nálezu preskúmal. Okrem samotných mincí neboli nájdené žiadne zvyšky keramiky ani žiaden organický materiál, čo nasvedčuje tomu, že mince neboli primárne uložené do nádoby. Dá sa uvažovať, že obal mohol byť z látky alebo kože. Obhliadky terénu sa zúčastnili aj Jánom Tirpák a Jánom Hunkom z AÚ SAV v Nitre, ktorí celú plochu prehliadli pomocou detektoru kovov, avšak vzhľadom na veľké množstvo odpadu, tento prieskum nepriniesol ďalšie výsledky (Hunka 1989, 261). Na základe razieb, ktoré poklad mincí obsahoval, sa dá uvažovať, že majiteľ mincí mohol byť členom vojenskej družiny. Okolie Orešian mohlo byť počas pohnutého obdobia stretom rôznych vojenských operácií. Celé územie Nitrianskej stolice bolo dejiskom viacerých vojenských stretov na pozadí stredovekých a novovekých dynastických, politických a majetkových sporov (Lukačka 2010, 125-155).

Rozpis nálezu⁴**A, Čechy**

1.-2. Ferdinand II. (1619-1637), Praha, mincmajster: Jan Suttner (1623-1625), 3-grajciar z r. 1624 (2).⁵

Lit.: *Halačka 2011*, 368-370, typ 759.

1. 1,51 g; 21,2 mm; 2. 1,55 g; 21,6 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 168/91; inv. č.: N-1654).

3.-4. Ferdinand II. (1619-1637), Praha, mincmajster: Beneš Hübmer (1625-1630), 3-grajciar z r. 1627 (2).

Lit.: *Halačka 2011*, s. 368-370, typ 760.

3. 1,50 g; 2,15 mm; 4. 1,52 g; 21 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 169/91; inv. č.: N-1655).

5.-7. Ferdinand II. (1619-1637), Praha, mincmajster: Beneš Hübmer (1625-1630), 3-grajciar z r. 1628 (3).

Lit.: *Halačka 2011*, 368-370, typ 760.

5. 1,39 g; 20 mm; 6. 1,57 g; 21 mm; 7. 1,25 g; 20,5 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 170/91; inv. č.: N-1656).

8. Ferdinand II. (1619-1637), Praha, mincmajster: Beneš Hübmer (1625-1630), 3-grajciar z r. 1630.

Lit.: *Halačka 2011*, 369, 370, typ 760.

1,56 g; 20 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 175/91; inv. č.: N-1661).

9. Ferdinand II. (1619-1637), Praha, mincmajster: Tobiáš Schuster (1631-1636), 3-grajciar z r. 1631.

Lit.: *Halačka 2011*, 369, 370, typ 761.

1,69 g; 20 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 171/91; inv. č.: N-1657).

10. Ferdinand II. (1619-1637), Praha, mincmajster: Eliseus du Bois (1630-1631), 3-grajciar z r. 1631.

Lit.: *Halačka 2011*, 368-370, typ 761a.

1,80 g; 20 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 171/91; inv. č.: N-1657).

11. Ferdinand II. (1619-1637), Praha, mincmajster: Tobiáš Schuster (1631-1636), 3-grajciar z r. 1632.

Lit.: *Halačka 2011*, 369, 370, typ 761.

1,68 g; 20 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 172/91; inv. č.: N-1658).

12. Ferdinand II. (1619-1637), Praha, mincmajster: Tobiáš Schuster (1631-1636), 3-grajciar z r. 1633.

Lit.: *Halačka 2011*, 369, 370, typ 761.

1,70 g; 20 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 173/91; inv. č.: N-1659).

13. Ferdinand II. (1619-1637), Praha, mincmajster: Tobiáš Schuster (1631-1636), 3-grajciar z r. 1635.

Lit.: *Halačka 2011*, 369, 370, typ 763.

1,50 g; 21 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 174/91; inv. č.: N-1660).

⁴ Informácie k metrológii sme čerpali z katalogizačných lístkov, uložených v dokumentácii Tribečského múzea v Topoľčanoch. Pri minciach č. kat. 46, 75, 98 absentovali metrologické údaje.

⁵ V katalógu boli použité nasledovné skratky: Lit. = literatúra; Ul. = uloženie; TM = Tribečské múzeum; prír. č. = prírastkové číslo; inv. č. = inventárne číslo; Pozn. = poznámka

14. Ferdinand II. (1619-1637), Jáchymov, mincmajster: Gregor Steinmüller (1621-1637), 3-grajciar z r. 1625.
Lit.: *Halačka 2011*, 407, 408, typ 842.

1,62 g; 20 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 176/91; inv. č.: N-1662).

15. Ferdinand II. (1619-1637), Jáchymov, mincmajster: Gregor Steinmüller (1621-1637), 3-grajciar z r. 1628.
Lit.: *Halačka 2011*, 407, 408, typ 842.

1,65 g; 21 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 177/91; inv. č.: N-1663).

16. Ferdinand II. (1619-1637), Jáchymov, mincmajster: Gregor Steinmüller (1621-1637), 3-grajciar z r. 1629.
Lit.: *Halačka 2011*, 407, 408, typ 842.

1,68 g; 20 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 178/91; inv. č.: N-1664).

17. Ferdinand II. (1619-1637), 3-grajciar s nečitateľnou mincovou značkou a s mincovou značkou.

1,69 g; 20,5 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 179/91; inv. č.: N-1665).

18.-20. Ferdinand III. (1637-1657), Praha, mincmajster: Jakub Wolker (1637-1655), 3-grajciar z r. 1639 (3).
Lit.: *Halačka 2011*, 545, 546, typ 1180.

18. 1,48 g; 20 mm; 19. 1,57 g; 19,2 mm; 20. 1,79 g; 19 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 180/91; inv. č.: N-1666).

21.-22. Ferdinand III. (1637-1657), Praha, mincmajster: Jakub Wolker (1637-1655), 3-grajciar z r. 1641 (2).
Lit.: *Halačka 2011*, 545, 546, typ 1181.

21. 1,62 g; 19,5 mm; 22. 1,63 g; 19,8 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 181/91; inv. č.: N-1667).

23. Ferdinand III. (1637-1657), Praha, mincmajster: Jakub Wolker (1637-1655), 3-grajciar z r. 1649.
Lit.: *Halačka 2011*, 545, 546, typ 1181.

1,67 g; 19,5 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 182/91; inv. č.: N-1668).

24. Henrich Schlick (1627-1650), Planá, mincmajster: Ján Candler (1627-1641), 3-grajciar z r. 1627.
Lit.: *Paolíček/Schön 2008*, 70, č. 70; *Polívka 2000*, č. 160; *Smetana/Jakymenková 2014*, 89, C22/a.

1,51 g; 21,1 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 183/91; inv. č.: N-1669).

25. Albrecht z Valdštejna (1583-1634), Zaháň, mincmajster: Hans Ziesler, 3-grajciar z r. 1630.

Lit.: *Paolíček/Schön 2008*, 85, č. 77; *Polívka 2000*, č. 246

1,68 g; 20 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 194/91; inv. č.: N-1680).

B, Morava

26. Ferdinand II. (1619-1637), Brno, mincmajster: Kryštof Wonsiedler (1624-1627), 3-grajciar z r. 1625.
Lit.: *Halačka 2011*, 425, 426, typ 884-885.

1,62 g; 20,9 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 184/91; inv. č.: N-1670).

27. Ferdinand II. (1619-1637), Brno, mincmajster: Kryštof Wonsiedler (1624-1627), 3-grajciar z r. 1626.
Lit.: *Halačka 2011*, 425, 426, typ 884.
1,51 g; 21,1 mm.
Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 185/91; inv. č.: N-1671).

C, Dolné a Horné Rakúsko

28. Ferdinand II. (1619-1637), Viedeň, mincmajster: Matthias Fellner (1619-1637), 3-grajciar z r. 1624.
Lit.: *Herinek 1984*, 310, č. 1028/b.
1,55 g; 20 mm.
Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 195/91; inv. č.: N-1681).

29. Ferdinand II. (1619-1637), Viedeň, mincmajster: Matthias Fellner (1619-1637), 3-grajciar z r. 1624.
Lit.: *Herinek 1984*, 309, č. 1023/a.
1,56 g; 21 mm.
Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 195/91; inv. č.: N-1681).

30. Ferdinand II. (1619-1637), Viedeň, mincmajster: Matthias Fellner (1619-1637), 3-grajciar z r. 1624.
Lit.: *Herinek 1984*, 311, č. 1031.
1,45 g; 20,5 mm.
Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 195/91; inv. č.: N-1681).

31. Ferdinand II. (1619-1637), Viedeň, mincmajster: Matthias Fellner (1619-1637), 3-grajciar z r. 1624.
Lit.: *Herinek 1984*, 310, č. 1024-1025.
1,56 g; 21 mm.
Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 195/91; inv. č.: N-1681).

32. Ferdinand II. (1619-1637), Viedeň, mincmajster: Matthias Fellner (1619-1637), 3-grajciar z r. 1624.
Lit.: *Herinek 1984*, nemá.
1,43 g; 20 mm.
Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 195/91; inv. č.: N-1681).

33. Ferdinand II. (1619-1637), Viedeň, mincmajster: Matthias Fellner (1619-1637), 3-grajciar z r. 1624.
Lit.: *Herinek 1984*, 310, č. 1027.
1,61 g; 20 mm.
Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 195/91; inv. č.: N-1681).

34. Ferdinand II. (1619-1637), Viedeň, mincmajster: Matthias Fellner (1619-1637), 3-grajciar z r. 1626.
Lit.: *Herinek 1984*, 312, č. 1039.
1,59 g; 20 mm.
Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 196/91; inv. č.: N-1682).

35. Ferdinand II. (1619-1637), Viedeň, mincmajster: Matthias Fellner (1619-1637), 3-grajciar z r. 1626.
Lit.: *Herinek 1984*, 313, č. 1043.
1,70 g; 20,8 mm.
Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 196/91; inv. č.: N-1682).

36.-37. Ferdinand II. (1619-1637), Viedeň, mincmajster: Matthias Fellner (1619-1637), 3-grajciar z r. 1627 (2).
Lit.: *Herinek 1984*, 313, č. 1044.
36. 1,50 g; 20 mm; 37. 1,51 g; 20 mm.
Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 197/91; inv. č.: N-1683).

38. Ferdinand II. (1619-1637), Viedeň, mincmajster: Matthias Fellner (1619-1637), 3-grajciar z r. 1630.

Lit.: *Herinek 1984*, 314, č. 1048.

1,34 g; 20 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 198/91; inv. č.: N-1684).

39. Ferdinand II. (1619-1637), Viedeň, mincmajster: Matthias Fellner (1619-1637), 3-grajciar z r. 1634.

Lit.: *Herinek 1984*, 313, č. 1052.

1,72 g; 20 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 199/91; inv. č.: N-1685).

40. Ferdinand II. (1619-1637), Viedeň, mincmajster: V. C. v. Vestenburg (1631, 1636-1637), 3-grajciar z r. 1636.

Lit.: *Herinek 1984*, 315, č. 1057.

1,74 g; 20 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 200/91; inv. č.: N-1686).

41. Ferdinand III. (1637-1657), Viedeň, mincmajster: H. J. Stadler (1637-1648), 3-grajciar z r. 1637.

Lit.: *Herinek 1984*, 608, č. 674.

1,53 g; 20 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 201/91; inv. č.: N-1687).

42. Ferdinand III. (1637-1657), Viedeň, mincmajster: H. J. Stadler (1637-1648), 3-grajciar z r. 1639.

Lit.: *Herinek 1984*, 608, č. 676.

1,62 g; 20 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 202/91; inv. č.: N-1688).

D, Korutánsko

43. Korutánsko, Ferdinand II. (1619-1637), Sankt Veit, mincmajster: H. G. Perro (1627-1628), 3-grajciar z r. 1627.

Lit.: *Herinek 1984*, 328, č. 1117/a.

1,78 g; 21 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 203/91; inv. č.: N-1689).

44. Ferdinand II. (1619-1637), Sankt Veit, 3-grajciar z r. 1628.

Lit.: *Herinek 1984*, 329, č. 1120 var.

1,74 g; 21 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 204/91; inv. č.: N-1690).

45. Ferdinand II. (1619-1637), Sankt Veit, 3-grajciar z r. 1636.

Lit.: *Herinek 1984*, 332, č. 1134/a.

1,82 g; 22 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 205/91; inv. č.: N-1691).

46. Ferdinand II. (1619-1637), Sankt Veit, 3-grajciar z r. 1636.

Lit.: *Herinek 1984*, 332, č. 1135/a.

Bez metrologických údajov.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 205/91; inv. č.: N-1691).

47. Ferdinand III. (1637-1657), Sankt Veit, 3-grajciar z r. 1640.

Lit.: *Herinek 1984*, 616, č. 722/a.

1,77 g; 21 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 206/91; inv. č.: N-1692).

E, Štajersko

48.-49. Ferdinand II. (1619-1637), Graz, 3-grajciar z r. 1624 (2).

Lit.: *Herinek 1984*, 319, č. 1075-1077 var.

48. 1,94 g; 21 mm; 49. 1,90 g; 21 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 207/91; inv. č.: N-1693).

50. Ferdinand II. (1619-1637), Graz, 3-grajciar z r. 1626.

Lit.: *Herinek 1984*, 320, č. 1079 a var.

1,72 g; 22 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 208/91; inv. č.: N-1694).

51. Ferdinand II. (1619-1637), Graz, 3-grajciar z r. 1626.

Lit.: *Herinek 1984*, 321, č. 1081.

1,75 g; 22 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 208/91; inv. č.: N-1694).

52. Ferdinand II. (1619-1637), Graz, 3-grajciar z r. 1627.

Lit.: *Herinek 1984*, 321, č. 1082/c var.

1,54 g; 22 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 209/91; inv. č.: N-1695).

53. Ferdinand II. (1619-1637), Graz, 3-grajciar z r. 1627.

Lit.: *Herinek 1984*, 321, č. 1082/c var.

1,85 g; 22,8 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 209/91; inv. č.: N-1695).

54.-55. Ferdinand II. (1619-1637), Graz, 3-grajciar z r. 1627 (2).

Lit.: *Herinek 1984*, 321, č. 1082/a var.

54. 1,51 g; 22,1 mm; 55. 1,80 g; 22 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 209/91; inv. č.: N-1695).

56. Ferdinand II. (1619-1637), Graz, 3-grajciar z r. 1628.

Lit.: *Herinek 1984*, 322, č. 1084.

1,60 g; 22,5 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 210/91; inv. č.: N-1696).

57.-58. Ferdinand II. (1619-1637), Graz, 3-grajciar z r. 1629 (2).

Lit.: *Herinek 1984*, 322, č. 1086.

57. 1,85 g; 21 mm; 58. 1,84 g; 21,2 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 211/91; inv. č.: N-1697).

59. Ferdinand II. (1619-1637), Graz, 3-grajciar z r. 1631.

Lit.: *Herinek 1984*, 323, č. 1092.

1,78 g; 21,2 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 212/91; inv. č.: N-1698).

60.-61. Ferdinand III. (1637-1657), Graz, 3-grajciar z r. 1638 (2).

Lit.: *Herinek 1984*, 610, č. 692.

60. 1,70 g; 21 mm; 61. 1,97 g; 21 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 213/91; inv. č.: N-1699).

62. Ferdinand III. (1637-1657), Graz, 3-grajciar z r. 1641.

Lit.: *Herinek 1984*, 611, č. 695.

1,73 g; 21,8 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 214/91; inv. č.: N-1700).

63. Ferdinand III. (1637-1657), Graz, 3-grajciar z r. 1641.

Lit.: *Herinek 1984*, 611, č. 695/a.

1,85 g; 23 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 214/91; inv. č.: N-1700).

F, Tirolsko

64.-67. Arcivojvoda Leopold V. (1619-1632), Hall, 3-grajciar bez let., razba z r. 1619-1625 (4).

Lit.: *Moser/Tursky 1977*, 256, č. 449.

64. 1,69 g; 20 mm; 65. 1,71 g; 21 mm; 66. 1,86 g; 20,5 mm; 67. 1,47 g; 20 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 215/91; inv. č.: N-1701).

68. Ferdinand Karol pod poručníctvom Klaudie von Medici (1632-1646), Hall, 3-grajciar z r. 1641.

Lit.: *Moser/Tursky 1977*, 279, č. 496.

1,50 g; 21 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 216/91; inv. č.: N-1702).

69. Ferdinand Karol pod poručníctvom Klaudie von Medici (1632-1646), Hall, 3-grajciar z r. 1643.

Lit.: *Moser/Tursky 1977*, 279, č. 496.

1,55 g; 21 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 217/91; inv. č.: N-1703).

70.-71. Ferdinand Karol (1646-1662), Hall, 3-grajciar z r. 1649 (2).

Lit.: *Moser/Tursky 1977*, 291, č. 519.

70. 1,43 g; 20,2 mm; 71. 1,41 g; 20,5 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 218/91; inv. č.: N-1704).

72. Ferdinand Karol (1646-1662), Hall, 3-grajciar z r. 1650.

Lit.: *Moser/Tursky 1977*, 291, č. 519.

1,45 g; 20 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 219/91; inv. č.: N-1705).

G, Poľsko-Litva/Švédsko

73. Žigmund III. Vasa (1587-1632), Krakov, 6-groš z r. 1624.

Lit.: *Kopicki 1995*, č. 1259.

3,47 g; 25,10 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 149/91; inv. č.: N-1635).

74. Žigmund III. Vasa (1587-1632), Krakov, 3-groš z r. 1621.

Lit.: *Kopicki 1995*, č. 1226.

1,93 g; 20 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 150/91; inv. č.: N-1636).

75. Žigmund III. Vasa (1587-1632), Krakov, 3-groš z r. 1624.

Lit.: *Kopicki 1995*, č. 1229.

Bez metrologických údajov.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 151/91; inv. č.: N-1637).

76. Žigmund III. Vasa (1587-1632), Krakov, groš z r. 1607.

Lit.: *Kopicki 1995*, č. 781.

1,34 g; 19,10 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 152/91; inv. č.: N-1638).

77. Žigmund III. Vasa (1587-1632), poltorák z r. 1620.

Lit.: *Kopicki 1995*, č. 856.

1,15 g; 19,10 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 153/91; inv. č.: N-1639).

78.-79. Žigmund III. Vasa (1587-1632), poltorák z r. 1621 (2).

Lit.: *Kopicki 1995*, č. 858.

78. 0,87 g; 19 mm; 79. 0,96 g; 19 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 154/91; inv. č.: N-1640 a 1641).

80. Žigmund III. Vasa (1587-1632), poltorák z r. 1622.

Lit.: *Kopicki 1995*, č. 859.

1,15 g; 19,10 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 155/91; inv. č.: N-1641).

81.-86. Žigmund III. Vasa (1587-1632), poltorák z r. 1622 (6).

Lit.: *Kopicki 1995*, č. 860.

81. 1,13 g; 19 mm; 82. 1,09 g; 19,7 mm; 83. 1,10 g; 19,3 mm; 84. 1,05 g; 19,1 mm; 85. 1,08 g; 19 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 155/91; inv. č.: N-1641).

87.-91. Žigmund III. Vasa (1587-1632), poltorák z r. 1623 (5).

Lit.: *Kopicki 1995*, č. 862; 2007, č. 379.

87. 1,05 g; 19 mm; 88. 0,96 g; 19 mm; 89. 1,07 g; 19,1 mm; 90. 0,88 g; 19 mm; 91. 1,08 g; 19 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 156/91; inv. č.: N-1642).

92.-95. Žigmund III. Vasa (1587-1632), Bydgoszcz, poltorák z r. 1624 (4).

Lit.: *Kopicki 1995*, č. 864; 2007, č. 381.

92. 1,09 g; 19 mm; 93. 0,94 g; 19 mm; 94. 0,94 g; 19 mm; 95. 1,15 g; 19,1 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 157/91; inv. č.: N-1643).

96.-97. Žigmund III. Vasa (1587-1632), Bydgoszcz, poltorák z r. 1625 (2).

Lit.: *Kopicki 1995*, č. 867; 2007, č. 383.

96. 1,15 g; 19 mm; 97. 1,05 g; 19,2 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 158/91; inv. č.: N-1644).

98. Žigmund III. Vasa (1587-1632), Bydgoszcz, poltorák z r. 1626.

Lit.: *Kopicki 1995*, č. 872; 2007, č. 390.

Bez metrologických údajov.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 159/91; inv. č.: N-1645).

99. Žigmund III. Vasa (1587-1632), Bydgoszcz, poltorák z r. 1627.

Lit.: *Kopicki 1995*, č. 876; 2007, č. 394.

1,12 g; 19 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 156/91; inv. č.: N-1642).

100. Žigmund III. Vasa (1587-1632), Bydgoszcz, poltorák z 1620-1625.

Lit.: *Kopicki 1995*, č. 855-869; *2007*, č. 370-385.

1,20 g; 19 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 160/91; inv. č.: N-1646).

101. Žigmund III. Vasa (1587-1632), poltorák z r. 162(?).

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 161/91; inv. č.: N-1647).

1,02 g; 19 mm.

Poznámka: ide o jednostrannú razbu.

102.-103. Gustáv Adolf (1611-1632), Elbląg, poltorák z r. 1632 (2).

Lit.: *Kopicki 1995*, č. 9610.

102. 0,90 g; 19 mm; 103. 0,83 g; 19 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 162/91; inv. č.: N-1648).

104.-108. Gustáv Adolf (1611-1632), Elbląg, poltorák z r. 1633 (5).

Lit.: *Kopicki 1995*, č. 9613.

104. 1,10 g; 19,8 mm; 105. 0,93 g; 20 mm; 106. 1,03 g; 19 mm; 107. 0,95 g; 19,6 mm; 108. 1,04 g; 20 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 163/91; inv. č.: N-1649).

109. Gustáv Adolf (1611-1632), Riga, poltorák z r. 1622.

Lit.: *Ahlström 1967*, 27, č. 11.

0,97 g; 19 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 164/91; inv. č.: N-1650).

H, Sliezske

110. Ferdinand II. (1619-1637), Vroclav, mincmajster: Baltazar Zwirner (1623-1624), 3-grajciar z r. 1624.

Lit.: *Herinek 1984*, 362, č. 1264.

1,58 g; 20,8 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 186/91; inv. č.: N-1672).

111. Ferdinand II. (1619-1637), Vroclav, mincmajster: Hans Riedel (1624-1632), 3-grajciar z r. 1626.

Lit.: *Herinek 1984*, 363, č. 1274/b.

1,57 g; 20,5 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 187/91; inv. č.: N-1673).

112. Ferdinand II. (1619-1637), Vroclav, mincmajster: Hans Riedel (1624-1632), 3-grajciar z r. 1626.

Lit.: *Herinek 1984*, 366, č. 1276.

1,61 g; 21 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 196/91; inv. č.: N-1682).

113. Ferdinand II. (1619-1637), Vroclav, mincmajster: Hans Riedel (1624-1632), 3-grajciar z r. 1627.

Lit.: *Halačka 2011*, 471-472, typ 1014; *Herinek 1984*, 366, č. 1277

1,73 g; 20,7 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 188/91; inv. č.: N-1674).

114. Ferdinand II. (1619-1637), Vroclav, mincmajster: Hans Riedel a Jan Ziesler (1627-1630), 3-grajciar z r. 1627.

Lit.: *Halačka 2011*, 470-472, typ 1017; *Herinek 1984*, 367, č. 1280/a.

1,75 g; 20 mm.

Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 188/91; inv. č.: N-1674).

115. Ferdinand II. (1619-1637), Vroclav, mincmajster: Hans Riedel a Jan Ziesler (1627-1630), 3-grajciar z r. 1627.
Lit.: *Halačka 2011*, 471, 472, typ 1015; *Herinek 1984*, 368, č. 1282/a.
1,68 g; 21 mm.
Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 188/91; inv. č.: N-1674).

116.-118. Ferdinand II. (1619-1637), Vroclav, mincmajster: Hans Riedel a Jan Ziesler (1627-1630), 3-grajciar z r. 1628 (3).
Lit.: *Halačka 2011*, 470-472, typ 1018; *Herinek 1984*, 368, č. 1284.
116. 1,42 g; 20 mm; 117. 1,40 g; 20 mm; 118. 1,63 g; 20 mm.
Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 189/91; inv. č.: N-1675).

119. Ferdinand II. (1619-1637), Vroclav, mincmajster: Hans Riedel a Jan Ziesler (1627-1630), 3-grajciar z r. 1631.
Lit.: *Halačka 2011*, 471, 472, typ 1023 var. (minc. zn. HR); *Herinek 1984*, 370, č. 1290.
1,55 g; 20 mm.
Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 190/91; inv. č.: N-1676).

120. Ferdinand II. (1619-1637), Vroclav, mincmajster: Hans Riedel a Jan Ziesler (1627-1630), 3-grajciar z r. 1632.
Lit.: *Halačka 2011*, 470-472, typ 1022-1023; *Herinek 1984*, 371, č. 1292/a.
1,47 g; 20 mm.
Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 191/91; inv. č.: N-1677).

121. Ferdinand II. (1619-1637), Vroclav, mincmajster: Jan Ziesler (1632-1637), 3-grajciar z r. 1637.
Lit.: *Halačka 2011*, 471-473, typ 1024, *Herinek 1984*, 372, č. 1299/a.
1,53 g; 20 mm.
Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 192/91; inv. č.: N-1678).

122. Ferdinand III. (1637-1657), Vroclav, mincmajster: Georg Reichart a Michael Jan (1637-1648), 3-grajciar z r. 1642.
Lit.: *Halačka 2011*, 588-589, typ 1291; *Herinek 1984*, 626, č. 796.
1,56 g; 19,7 mm.
Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 193/91; inv. č.: N-1679).

I, Prusko

123. Juraj Viliam (1618-1640), Królewiec/Königsberg, poltorák z r. 1623.
Lit.: *Kopicki 1995*, č. 3895.
1,12 g; 19 mm.
Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 165/91; inv. č.: N-1651).

124. Juraj Viliam (1618-1640), Królewiec/Königsberg, poltorák z r. 1624.
Lit.: *Kopicki 1995*, č. 3898.
1,30 g; 19 mm.
Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 166/91; inv. č.: N-1652).

125. Juraj Viliam (1618-1640), Królewiec/Königsberg, poltorák z r. 1624.
Lit.: *Kopicki 1995*, č. 3899.
0,77 g; 19 mm.
Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 166/91; inv. č.: N-1652).

126.-127. Juraj Viliam (1618-1640), Królewiec/Königsberg, poltorák z r. 1625 (2).
Lit.: *Kopicki 1995*, č. 3901.
126. 0,85 g; 18,9 mm; 127. 1,06 g; 19 mm.
Ul.: TM Topoľčany (prír. č.: 167/91; inv. č.: N-1653).

Poklad 127 mincí z Orešian patří medzi zaujímavé nálezy, ktorý je špecifický najmä svojim zložením. Obsahuje výlučne cudzie razby, z ktorých tvoria prevahu najmä 3-grajciare pochádzajúce z Čiech, Moravy, Rakúska, Korutánska, Štajerska, Sliezska a Tirolska. Druhú skupinu mincí tvoria poľské razby rôznych drobných nominálov, čo je typický jav pre menové pomery novovekého Uhorska a dnešného Slovenska.

Zo spomínaných 3-grajciarov tvorí takmer päťtinu z celého nálezu, čiže 18,1 % 23 českých vládnych razieb Ferdinanda II. a Ferdinanda III. z rokov 1624 – 1649 (č. kat. 1-23). Prevažujú v nich najmä produkty pražskej mincovne a len sporadicky sú tu zastúpené jáchymovské mince. Je to pochopiteľné z toho dôvodu, že v rokoch 1624 – 1638 boli v pražskej mincovni produkované 3-grajciare v obrovských kvantách. Po roku 1627 predstavovala razba tohto nominálu až 85 % celkovej produkcie mincovne a v 30. rokoch sa ročne zmincovalo v hodnote až 100 000 zlatých, z čoho väčšina pripadala na 3-grajciare (Militký 2009, 58). Pri analýze všetkých 3-grajciarov z orešianskeho pokladu zaujme jeden zaujímavý fakt. Všetky pochádzajú výlučne po roku 1624. V rokoch 1620 – 1623 prebehla naprieč Európou jedna z najväčších inflačných vln, ktorá mimoriadne silne zasiahla predovšetkým Čechy. V tomto období sa neustále znižovala hodnota drobných mincí. Celý inflačný proces nakoniec vyústil do tzv. kalády (nem. Münz-Calada), čiže mincového úpadku, ktorý oficiálne vyhlásil panovník 14. 12. 1623 (bližšie pozri Vorel 2000, 184-208). Následne došlo k devalvácii meny a Ferdinand II. nariadil raziť kvalitné mince, ktoré vošli do dejín ako tzv. dobré mince a nimi sa začala nová etapa mincovníctva Ferdinanda II. 3-grajciare mali mať podľa nového nariadenia akosť 49,2 % Ag v minci a hmotnosť okolo 1,67 g (Vorel 2000, 213, tab. č. 7). Majiteľovi pokladu boli uvedené fakty známe a do svojej finančnej hotovosti zhromaždil už len nové a kvalitné 3-grajciare razené po roku 1623.

V poklade z Orešian vynikajú dva vzácne 3-grajciare, ktoré boli vyrazené významnými svetskými pánmi (č. kat. 24-25). Prvým z nich je razba Henricha Schlicka z roku 1627, ktorý po takmer storočnej odmlke razby mincí rodu Schlikovcov (1528) dostal niekedy v rokoch 1625 – 1626 mincové právo od Ferdinanda II. Jednak to bolo za účelom spracovania väčšieho množstva striebra nájdeného v okolí Plané a potrebe financovania vlastného dvora (Pavliček/Schön 2008, 66; Smetana/Jakymenkova 2014, 28, 29). Ďalším významným pánom, ktorý dostal mincové právo počas tridsaťročnej vojny, bol frýdantský vojvoda Albrecht z Valdštejna, ktorý razil mince v Jičine a v Zaháni po roku 1626 (Pavliček/Schön 2008, 82; Polívka 2000, 119, 120). Mince tu produkoval až do svojej smrti v roku 1634. Medzi jeho najpočetnejšie mince patria 3-grajciare, ktoré boli razené v rokoch 1626 – 1633. Mince oboch pánov sa dostali na naše územie len sporadicky a sú skôr drobnou prímiesou v pokladoch ukrytých najmä v 17. storočí. Ak odvrátame výnimočný nález zlatých mincí z Košíc, kde sa nachádzali dva dukáty Albrechta z Valdštejna (Budaj 2007, 151, č. 1462-1463), tak v prípade oboch pánov k nám prenikali najmä ich 3-grajciare. Tie sa vyskytujú vždy len po pár kusoch, pričom sporadicky sa objavili aj spoločne. Na základe analýzy nálezov môžeme povedať, že ich mince sa začali objavovať na našom území niekedy v 40. rokoch 17. storočia. Malú výnimku tvorí len poklad z Ludaníc, okr. Topoľčany, v ktorom predstavoval najmladšiu mincu práve 3-grajciar Henrika Schlicka z roku 1637 (Hlinka/Kraskovská/Novák 1968, č. 256; Kolníková 1964, 245-247). Jeden 3-grajciar Henricha Schlicka z roku 1637 a tri 3-grajciare Albrechta Valdštejna z rokov 1629, 1633 a 163(?) sa našli v náleze v Šaštíne, ukrytom v roku 1644 (Šimek 1986, 213, č. 18). Jeden Valdštejnov 3-grajciar bol aj v poklade z Livovskej Huty, okr. Bardejov, ukrytom niekedy okolo roku 1647 (Šimek 1986, 213, č. 19). Približne na konci 40. rokov 17. storočia bol ukrytý aj poklad mincí z Drahoviec, okr. Piešťany, v ktorom sa nachádzali štyri bližšie neurčené drobné mince Albrechta Valdštejna (Cesnek/Hunka 2007, 261-264). Pravdepodobne išlo o 3-grajciare. Približne v tomto období bol uložený aj poklad z Orešian. Ďalší prílev uvedených mincí je badateľný až od 80. rokov 17. storočia a ich obeh prakticky trval až do začiatku 18. storočia. Jeden 3-grajciar Henricha Schlicka z roku 1630 a Albrechta z Valdštejna z roku 1629 bol súčasťou pokladu z Bratislavy, ukrytom okolo roku 1680 (Hlinka/Kraskovská/Novák 1968, č. 328). Najväčší počet schlickovských mincí sa našiel v zaujímavom poklade z Holíča ukrytom niekedy okolo roka 1699 (Šimek 1986, 217, č. 38). Okrem 3-grajciarov z rokov 1628, 1630, 1631 obsahoval výnimočne aj 1-grajciar z roku 1630. V tomto prípade ide o jediný známy exemplár tohto nominála nájdeného na našom území. Okrem toho boli v holíčskom poklade aj dva 3-grajciare Albrechta Valdštejna z rokov 1628 a 1632.

Najmladší nález, v ktorom sa našli dva 3-grajciare Albrechta Valdštejna z roku 1630, pochádza z Trnavy a bol ukrytý niekedy okolo roku 1710 (*Hlinka/Kraskovská/Novák 1968*, č. 435; *Kraskovská 1958*, 356-358). Pre úplnosť treba dodať, že jedna minca Henricha Schlicka pochádza aj zo súboru v Plaveckom Štvrtku, okr. Malacky, ukrytom niekedy po roku 1683 (*Harsányi 1918*, 125; *Hlinka/Kraskovská/Novák 1968*, č. 364).

Medzi zaujímavé mince v náleze patria aj dve moravské vládne razby Ferdinanda II. z rokov 1625 a 1626 (č. kat. 26-27). Aj v tomto prípade ide o mince razené po inflácii, čiže kaláde, ktorá bola vyhlásená na Morave 20. decembra 1623. Po nej došlo k rapídne mu zníženiu hodnoty mincí o 83,4 až 91,67 %, pričom najväčšia strata bola práve na 3-grajciaroch (*Sejbal 1997*, 228). Na Morave pôsobili po kaláde mincovne v Brne a Olomouci a v rokoch 1627 a 1628 k nim pribudol aj Mikulov. Práve v roku 1627 došlo k zatvoreniu mincovne v Brne, ktorej činnosť sa zastavila na ďalších 20 rokov. Vládne moravské mince sa objavili aj na území dnešného Slovenska, kam prenikali približne už na začiatku 20. rokov 17. storočia, čiže na začiatku tridsaťročnej vojny (*Hunka 2007*, 111-115) a ich obeh poskromne pokračoval až do 40. rokov 18. storočia. Do roku 2007 bolo evidovaných z územia Slovenska približne 25 nálezov s moravskými vládnymi razbami (*Hunka 2007*, 109-115).

Pomerne intenzívne sú v orešianskom náleze zastúpené aj razby z Rakúska a dedičných krajín. Dolné Rakúsko podobne ako Čechy upadli do spomínanej kalády. K oživeniu meny došlo v podstate až koncom roka 1623, pričom kvalitnejšie mince sa razili až v nasledujúcom roku. Z viedenskej mincovne pochádza trinásť 3-grajciarov z rokov 1624 - 1639, pričom len z prvého roka je ich 9 exemplárov (č. kat. 28-42). Je to spôsobené tým, že v roku 1624 sa intenzívne rozbehla razba mincí vo Viedni, čo dokladá aj množstvo spracovaného kovu v mincovni. Medzi 12. augustom 1623 a 6. májom 1624 sa zmincovalo 16 270 zlatých, pričom v nasledujúcom roku to bolo až 28 766 zlatých (*Probszt 1973*, 444). Po tomto období nastal úbytok v produkcii mincí. Po ozdravení meny sa zriadili aj ďalšie mincovne v štajerskom Grazi a v korutánskom Sankt Veite, ktorých razby sa zastúpené v Orešianskom poklade (č. kat. 43-63). Nárast počtu týchto mincí v náleze je pochopiteľný, lebo všetky tri spomínané mincovne patrili medzi najvýkonnejšie v rakúskych krajinách.

Okrem vládných mincí z rakúskych oblastí zaujme v náleze aj zaujímavá skupina tirolských arcivojvodcovských mincí vyrazených v mincovni Hall (č. kat. 64-72). Z nich štyri tvoria 3-grajciare arcivojvodu Leopolda V. (č. kat. 64-67), ktoré pochádzajú z jeho gubernátorskej vlády z rokov 1619 - 1625. Uvedený trend je z časti pochopiteľný, lebo v tomto období bol v meste Hall najintenzívnejšie razený drobný nominál s jeho titulaturou. Napríklad v roku 1623 sa tu vyprodukovalo až 1 554 512 trojgrajciarov, pričom v nasledujúcom roku to bolo dokonca až 1 869 146 exemplárov (*Moser/Tursky 1977*, 260, pozn. 72). Po Leopoldovej skorej smrti v roku 1632 vládla za ich neplnoletého štvorročného syna manželka Klaudia von Medici. Počas tohto obdobia sú v rokoch 1637 a 1638 zaznamenané problémy s razbou 3-grajciarov. Kráľ Ferdinand II. v liste z júla 1637 totiž vzniesol obvinenie, v ktorom namietal, že sa v meste Hall razia mince v nižšej akosti 7 lótov (cca 43,75 % Ag) namiesto 8-ich lótov (cca 50 % Ag), ako je tomu v prípade cisárskych mincí (*Moser/Tursky 1977*, 277). Nakoniec došlo k rýchlej náprave a mince s nižšou kvalitou sa odlišili od kvalitnejších aj ikonograficky. Z tohto obdobia máme v poklade doložené dva 3-grajciare z rokov 1641 a 1643 (č. kat. 68-69.) Podobne ako v predchádzajúcom období sa aj tu intenzívne produkovali najmä 3-grajciare, pričom v roku 1641 sa vyrazilo 1 562 815 exemplárov a v roku 1643 až 1 877 044 týchto mincí (*Moser/Tursky 1977*, 282, pozn. 19). Počas samostatnej vlády Ferdinanda Karola (1646-1662) pokračovala intenzívna produkcia 3-grajciarov, ktorá dosiahla absolútny vrchol v roku 1661, kedy sa vyrazilo vyše 6,4 milióna exemplárov (*Moser/Tursky 1977*, 296, pozn. 20). V orešianskom poklade sa zachovali z tohto obdobia 3-grajciare s letopočtom 1649 a 1650, kedy sa vyrazilo 1 787 360 týchto mincí (*Moser/Tursky 1977*, 296, pozn. 20). Údaje z roku 1649 nie sú známe. Tirolské mince sú pomerne časté v uhorských nálezoch, pričom prioritne sa k nám dostávali už od 16. storočia najmä ich väčšie nominály, čiže toliare.

Suverénne najväčšiu skupinu 37 mincí v skúmanom náleze, čo predstavuje až 29,1 % zo všetkých mincí, tvoria razby z poľsko-litovskej oblasti. Uvedené mince zohrávali dôležité postavenie v menových pomeroch v Uhorsku a na Slovensku (bližšie pozri napr. *Gedai 1985*, 37-50; *Hunka 1997*; *Huszár 1970*). Okrem sporadickejšie objavujúcich sa 6-grošov (č. kat. 73) sa tu objavili aj 3-groše, ktoré patrili medzi obľúbené nominály v Uhorsku a na našom území (č. kat. 74-75). V rokoch 1578 - 1616 patrili

medzi kvalitné mince, pričom ich akosť bola v tej dobe až 84,3 % Ag (Sroka/Milejski 2020, 22, tab. 6). V roku 1616 klesla na 81,2 % Ag a v roku 1623 už bola len na úrovni 45,3 % Ag v minci. Uvedené mince masívne prenikali na územie Uhorska, kde sa stali dominantným obeživom. Podľa analyzovaných nálezov boli v celouhorskom meradle zastúpené až 23,74 %, pričom na území Slovenska to bolo až 40 % zo všetkých mincí (Gedai 1985, 48). Spomínaná rozdielna akosť týchto mincí sa prejavila aj v archívnych prameňoch, kde sa 3-groše označovali ako dutka (Huszár 1970, 59). Kvalitnejšie a staršie sa nazývali ako stará dutka a novšie s nižšou akosťou ako nová dutka.

Ďalším významným nominálom v poklade z poľskej oblasti bolo 33 poltorákov z rokov 1620 až 1633 (č. kat. 77-109). Produkcia tohto nominálu začala v roku 1614 a vrchol dosiahla v rokoch 1623 – 1627, keď sa celkovo vyrazilo až 760 miliónov exemplárov (citované z Budaj/Šimčík 2022, 59; Buza 2021, 93). Uvedený typ sa spočiatku razil v relatívne vysokej akosti, ktorá bola v roku 1614 až 46,9 % Ag, pričom v roku 1619 klesla na 40,6 % a v roku 1623 na 37,5 % (Buza 2021, 93). Ich razba sa v roku 1627 zastavila a po opätovnom zavedení ich produkcie v 50. rokoch 17. storočia klesla ich akosť až na 28,1 % Ag. Ich kurz voči uhorským drobným minciam bol rozdielny a spočiatku obiehal v hodnote 4 denárov, neskôr sa počítali za 4,5 denárov a potom dokonca za 3 denáre (Huszár 1970, 61). Poltoráky sú v uhorských nálezoch zastúpené skromnejšie ako vyššie spomínané 3-groše. V celouhorskom meradle predstavovali 11,79 % zo všetkých mincí, pričom na území dnešného Slovenska to bolo 17,71 % (Gedai 1985, 48). Mince z poľskej oblasti tvoria najstaršiu časť orešianskeho pokladu. Najstaršou razbou v celom náleze je krakovský groš Žigmunda III. z roku 1607 (č. kat. 76) a jadro poľských mincí je z 20. rokov 17. storočia. Je to spôsobené tým, že v rokoch 1627 – 1650 absentovala v Poľsku razba drobných mincí, ktoré produkovali len mincovne Elbląg alebo Riga, ktoré boli pod švédskou nadvládou, prípadne sa razilo v Prusku (č. kat. 102-109).

Medzi intenzívne zastúpené mince v orešianskom poklade patria sliezske vládne mince Ferdinanda II., čiastočne Ferdinanda III. (č. kat. 110-122). Po spomínanej inflačnej vlne – kaláde sa opätovne začala razba kvalitných mincí aj v sliezkych mincovniach. Razba vládnych mincí sa sústredila do Vroclave, ktorej 3-grajciare sú zastúpené aj v orešianskom poklade. Najvyššia produkcia tu bola práve v rokoch 1624-1630/1631 s vrcholom v roku 1628. Jej útlm čiastočne spôsobil až vpád Švédov a saských protestantských vojsk do Sliezska v roku 1633 až 1635 (Sejbal 1997, 237). Po tomto roku však Sliezske opätovne pripadlo Rakúsku a za vlády Ferdinanda III. sa razba mincí sústredila najmä do Vroclavu. Uvedený trend mincovníctva v Sliezske sa odrazil aj v nálezoch mincí na Slovensku a v Rakúsku (Šimek 2000, 52, 53). Zo všetkých sliezkych miest sú tu najviac zastúpené práve razby z vroclavskej mincovne s prevahou mincí z rokov 1624 – 1630. Uvedený trend vykazujú aj 3-grajciare z orešianskeho pokladu.

Na základe uvedeného vyplýva, že poklad z Orešian je zaujímavým svedectvom o menových pomeroch na území Slovenska pred mincovou reformou Leopolda I. v roku 1659, ktoré zmenilo charakter mincovníctva v habsburskej monarchii.

LITERATÚRA

- Ahlström 1967 – B. Ahlström: Sveriges besittningsmynt. Die Münzen der schwedischen Besitzungen. Coins of the Swedish Possessions. Stockholm 1967.
- Budaj 2007 – M. Budaj: Košický zlatý poklad. The Košice Gold Treasure. Bratislava 2007.
- Bárta 1965 – J. Bárta: Slovensko v staršej a strednej dobe kamennej. Bratislava 1965.
- Budaj/Šimčík 2022 – M. Budaj/P. Šimčík: Nálezy mincí a olovených plomb z archeologických výskumov na hrade Zborov z rokov 2018 – 2022. Denarius 10, 2022, 46-74.
- Buza 2021 – J. Buza: Magyarország és Erdélyi pénztérképek a 16. –17. században. Budapest 2021.
- Cesnek/Hunka 2007 – J. Cesnek/J. Hunka: Další poklad mincí z Drahoviec pri Piešťanoch. Slovenská numizmatika 18, 2007, 261-264.
- Gedai 1985 – I. Gedai: Lengyel pénzek Magyarországon a XVI.-XVII. században. A Hermann Ottó Múzeum Évkönyve 22-23, 1985, 37-50.
- Halačka 2011 – I. Halačka: Vládní mince zemí koruny české (Česko, Morava, Slezsko). 1526 – 1856 v době panování rodu Habsburského. Díl II. Brno 2011.

- Harsányi 1918* – P. Harsányi: Éremleletek. Detrekőcsütörtöki (Pozsonym.) arany-ezüst lelet. Numizmatikai közlöny 16, 1918, 125.
- Herinek 1984* – L. Herinek: Österreichische Münzprägungen von 1592-1657. Wien 1984.
- Hlinka/Kraskovská/Novák 1968* – J. Hlinka/L. Kraskovská/J. Novák: Nálezy mincí na Slovensku II. Bratislava 1968.
- Hunka 1989* – J. Hunka: Hromadný nález mincí z obdobia tridsaťročnej vojny z Orešian, okres Topoľčany. Slovenská numizmatika 10, 1989, 261, 262.
- Hunka 1997* – J. Hunka: Orientačná príručka európskych mincí 16. – 20. storočia. II. časť – mince Poľska (1506-1864). Nitra 1997.
- Hunka 2007* – J. Hunka: Numizmatický a historický význam nálezov moravských mincí zo 16.-18. storočia na Slovensku. In: D. Grossmannová/T. Krejčík/J. T. Štefan (eds.). Sborník konferencie venované prof. Jiřímu Sejbalovi (1929 – 2004). Ostrava 2007, 109-115.
- Huszár 1970* – L. Huszár: A Lengyel pénzek forgalma Magyarországon a XVI–XVII. században. Numizmatikai közlöny 68-69, 1969 – 1970, 57-62.
- Kolníková 1964* – E. Kolníková: Nález strieborných mincí v Ludaniciach, okres Topoľčany. Numismatický sborník 8, 1964, 245-247.
- Kolníková/Hunka 1994* – E. Kolníková/J. Hunka: Nálezy mincí na Slovensku IV. Nitra 1994.
- Kopicki 1995* – E. Kopicki: Ilustrowany skorowidz pieniędzy polskich i z Polską związanych. 1.-2. Warszawa 1995.
- Kopicki 2007* – E. Kopicki: Monety Zygmunta III Wazy. Szczecin 2007.
- Kraskovská 1958* – L. Kraskovská: Druhý nález mincí v Trnave, Slovensko. Numismatický sborník 5, 1958, 356-358.
- Lukačka 2010* – J. Lukačka: Topoľčany v rokoch 1526-1711. In: E. Wiedermann (ed): Topoľčany vo vrstvách vekov. Topoľčany 2010.
- Militký 2009* – J. Militký: Pražská mincovna 1526 – 1856. Katalog mincí tolarového obdobia ze sbírky Muzea hlavního města Prahy. Praha 2009.
- Moser/Tursky 1977* – H. Moser/H. Tursky: Die Münzstätte Hall in Tirol 1477-1665. Innsbruck 1977.
- Němejcová-Pavúková/Bárta 1977* – V. Němejcová-Pavúková/J. Bárta: Äneolithische Siedlung der Boleráz Gruppe in Radošina. Slovenská archeológia 25, 1977, 433-448.
- Paulík 1969* – J. Paulík: Mohyla z mladšej doby bronzovej v Lužanoch. Zborník Slovenského národného múzea 63, História 9, 1969, 3-53.
- Paulík 1980* – J. Paulík: Archeologický výskum vo Veľkých Ripňanoch. Archeologické výskumy a nálezy v roku 1978, 1980, 203-205.
- Pavliček/Schön 2008* – J. Pavliček/J. Schön: Mincování šlechtických rodů (rodové mince) arcivévodství rakouského, zemí koruny české a království uherského v XVI. – XIX. století. Neufürsten münzen erzherzogtum Österreich, länder der Böhmischen krone und Koniogreich Ungarn aus dem XVI. – XIX. Jahrhundert. Zlín 2008.
- Polívka 2000* – E. Polívka: Mincovní památky šlechtických rodů v českých zemích. Praha 2000.
- Probszt 1973* – G. Probszt: Österreichische Münz- und Geldgeschichte. Von den Anfängen bis 1918. Wien 1973.
- Ruttikay 2005* – A. Ruttikay: Frühmittelalterliche gesellschaftliche Eliten im Gebiet der Slowakei und ihre Sitze. In: P. Kouřil (ed.): Die frühmittelalterliche Elite bei den Völkern des östlichen Mitteleuropas. Brno 2005, 225-254.
- Ruttikay 2010* – A. T. Ruttikay: Najstaršie dejiny Nitrianskej Blatnice a blízkeho okolia podľa svedectva hmotných prameňov. In: Kol. autorov: Nitrianska Blatnica 1185-2010. Nitrianska Blatnica 2010, 12-27.
- Sejbal 1997* – J. Sejbal: Základy peněžního vývoje. Brno 1997.
- Smetana/Jakymenková 2014* – I. Smetana/V. Jakymenková: Mince a medaile hrabat Šliků XVII.-XXI. století. Münzen und Medaillen der Grafen von Schlick XVII.-XXI. des Jahrhundert. Cheb 2014.
- Sroka/Milejski 2020* – L. Sroka/P. Milejski: Skarb groszy praskich i monet z XVII wieku z Osieczowa, powiat bolesławiecki. The Hoard of Prague Groschen and Seventeenth-century Coins from Osieczow, Bolesławiec District. Wrocław 2020.
- Súpis 1968* – Súpis pamiatok na Slovensku 2. Bratislava 1968.
- Šimek 1986* – E. Šimek: Příspěvek k soupisu nálezů českých a moravských mincí na Slovensku (16. –19. století). Slovenská numizmatika 9, 1986, 205-221.
- Šimek 2000* – E. Šimek: Uplatnění slezské mince v peněžním oběhu zemí hasburského soustátí v 16. – 18. století. II. Slezské mince v mincovních nálezech na Slovensku. In: J. T. Štefan/T. Onderka (ed.): Peníze v proměnách času. Ostrava 2000, 49-69.
- Vorel 2000* – P. Vorel: Od pražského groše ke koruně české. Praha 2000.

Wiedermann 1985 – E. Wiedermann: Archeologické pamiatky topoľčianskeho múzea. Nitra 1985.

Wiedermann 2001 – E. Wiedermann: Paleoekológia Ponitria v archeologických prameňoch. *Studia Historica Nitriensia* 9, 2001, 11–53.

Wiedermann 2010 – E. Wiedermann (ed.): Topoľčany vo vrstvách vekov. Topoľčany 2010.

Wiedermann 2013 – E. Wiedermann: The Prehistoric Multicultural Settlement of Hajná Nová Ves (Slovakia). Cultural-historical, settlement-archaeological and archaeo-environmental contexts in Western Carpathia at the end of the early prehistoric and in the late prehistoric periods. BAR Archaeopress S2482. Oxford 2013.

SUMMARY

An interesting find of 17th century coins from Orešany

The village of Orešany is located in the Topoľčany district in the Nitra region (Fig. 1). On May 12, 1986, while playing, children Mária Geržová and her cousin Peter discovered a treasure of coins on a dirt road in the Štipček location (Fig. 2). The coins were lying scattered among the surface waste over an area of about 1 m². The find was handed over to the museum and subsequently an employee of the then Homeland Museum in Topoľčany, E. Wiedermann, was summoned to the site to investigate the find. Apart from the coins themselves, no remains of pottery or organic material were found, which suggests that the coins were not primarily placed in a pot.

The collection of 127 coins from Orešany is one of the most interesting finds, which is specific in its composition. It contains exclusively foreign minted coins, the majority of which are mainly 3-kreuzers from Bohemia, Moravia, Austria, Carinthia, Steiermark, Silesia and Tyrol. The second group of coins consists of Polish coins of various small denominations, which, however, is a typical phenomenon for the monetary conditions of Hungary and the territory of today's Slovakia.

Of the above-mentioned 3-kreuzers, almost a fifth, i.e. 18.1 %, comprise the 23 Czech government mintages of the rulers Ferdinand II and Ferdinand III from 1624 – 1649 (cat. no. 1-23). They are mainly dominated by coins minted by the Prague mint and only sporadically by coins from Jáchymov. This is understandable because in the years 1624-1638 the Prague mint produced 3-kreuzers in huge quantities. They all come exclusively after 1624, which is logical for the reason that in 1620 – 1623 one of the biggest waves of inflation swept across Europe and hit Bohemia particularly hard.

In the Orešany hoard, two rare 3-kreuzers coins, which were struck by prominent secular lords, stand out (cat. num. 24-25).

Among the interesting coins in the find are also two Moravian government coins of Ferdinand II from the years 1625 and 1626 (cat. no. 26-27). In this case, too, the coins were minted after the inflation, i.e. the calade, which was announced in Moravia on 20 December 1623. After the inflation, the value of the coins decreased rapidly by 83.4 to 91.67 %, with the greatest loss being on the 3-kreuzers. Government Moravian coins also appeared in the territory of present-day Slovakia, where they penetrated around the beginning of the 20s of the 17th century, i.e. at the beginning of the Thirty Years' War, and their circulation continued sporadically until the 40s of the 18th century.

Coins from Austria and the hereditary countries are also quite intensively represented in the Orešany finds. Lower Austria, like Bohemia, fell into the aforementioned calade and the revival of the currency did not actually take place until the end of 1623, with better quality coins being minted in the following year. After the recovery of the currency, other mints were established in Steiermark (Styria) Graz, in Carinthian Sankt Veit, whose coins are represented in the Orešany hoard (cat. num. 43-63). The increase in the number of these coins is understandable because all three mints mentioned above were among the most efficient in the Austrian lands.

In addition to the government coins from Austrian areas, an interesting group of Tyrolean archbishop coins struck at the Hall mint (cat. num. 64.-72) is of interest in the find.

By far the largest group of 37 coins in the studied finds, which represents 29.1% of all coins, are coins from the Polish-Lithuanian area. These coins played an important role in the monetary relations in Hungary and Slovakia. In addition to the more sporadically appearing 6-groschen (cat. num. 73), there were also 3-groschen, which were among the rather popular denominations in Hungary and in

our territory (cat. nos. 74-75). According to the analysed finds, they were represented in the whole of Hungary by up to 23.74 %, while in the territory of Slovakia they accounted for up to 40 % of all coins.

Another significant denomination in the hoard from the Polish-Lithuanian area was 33 poltoraks from the years 1620 to 1633 (cat. num. 77-109). Production of this interesting denomination began in 1614 and peaked between 1623 and 1627, when a total of 760 million examples were struck. Their exchange rate against Hungarian small coins was different and they circulated initially at 4 denarii, later they were counted at 4.5 denarii and then even at 3 denarii. Poltoraks are more modestly represented in Hungarian finds than the aforementioned 3-groschen.

They represented 11.79 % of all coins in the whole of Hungary, while in the territory of today's Slovakia it was 17.71 %. Coins from the Polish-Lithuanian area form the oldest part of the Orešany hoard. The oldest coin in the whole hoard is the Kraków groschen of Sigismund III of 1607 (cat. no. 76) and the core of the Polish-Lithuanian coins are from 20s of the 17th century. This is due to the absence of minting of small coins in Poland in 1627 – 1650, and only some mints such as Elbląg or Riga, which were under Swedish rule, produced coins, or they were minted in Prussia (cat. num. 102-109).

Among the intensively represented coins in the Orešany hoard are the Silesian government coins of Ferdinand II and partly of Ferdinand III (cat. num. 110-122). After the aforementioned inflationary wave – the calade (see above), the minting of high-quality coins also began again in the Silesian mints. The minting of government coins was concentrated in Wrocław, whose 3-kreuzers coins are also represented in the Orešany hoard.

List of figures

Fig. 1. Orešany, okr. Topoľčany on the map layer.

Fig. 2. Orešany – location of Štipček. Edited by: J. Bartík.

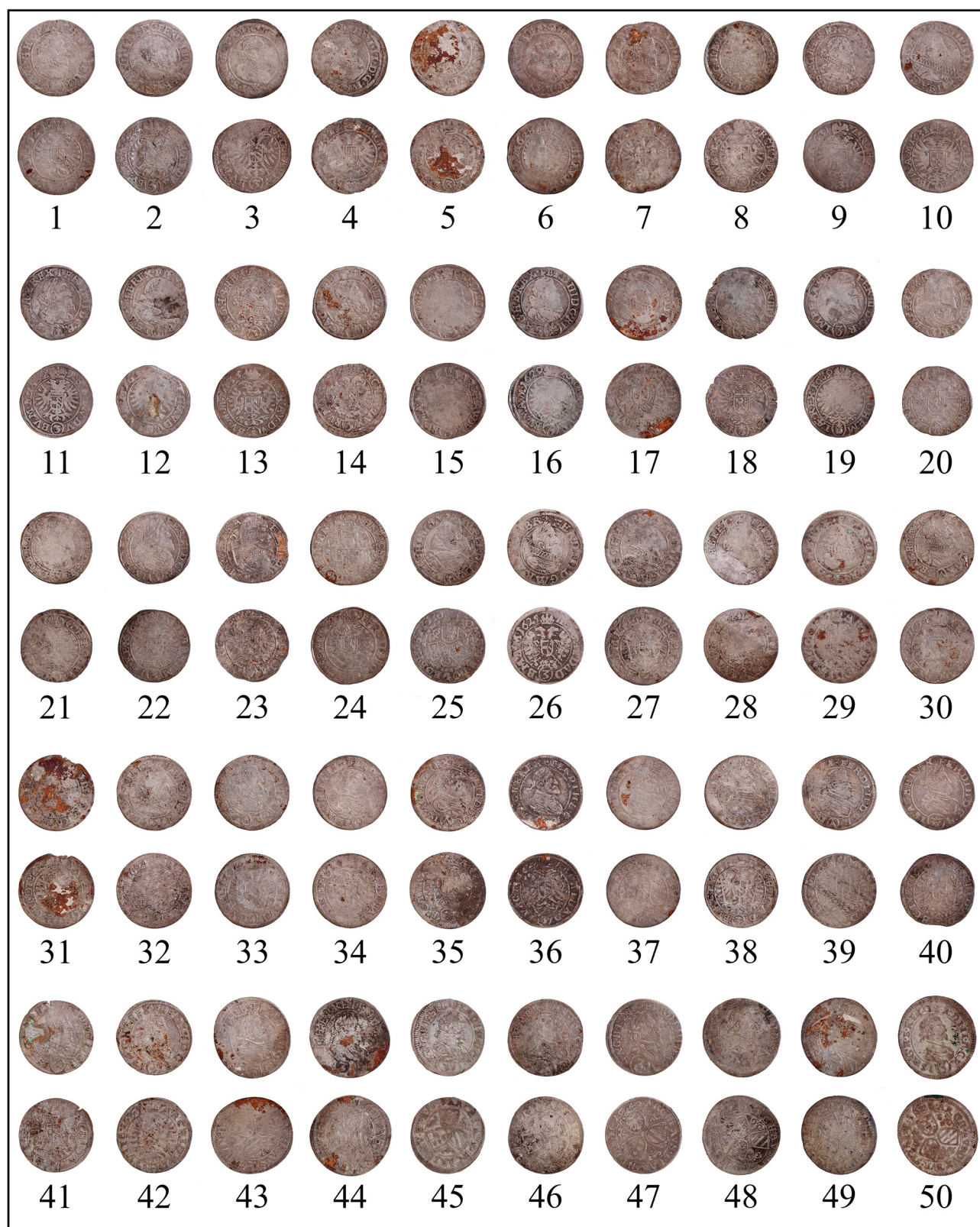
Fig. 3. Orešany – Second military mapping survey. Edited by: J. Bartík.

Pl. 1. Coins from the Orešany find (numbers match the catalogue, photo: M. Budaj, edited by D. Miček).

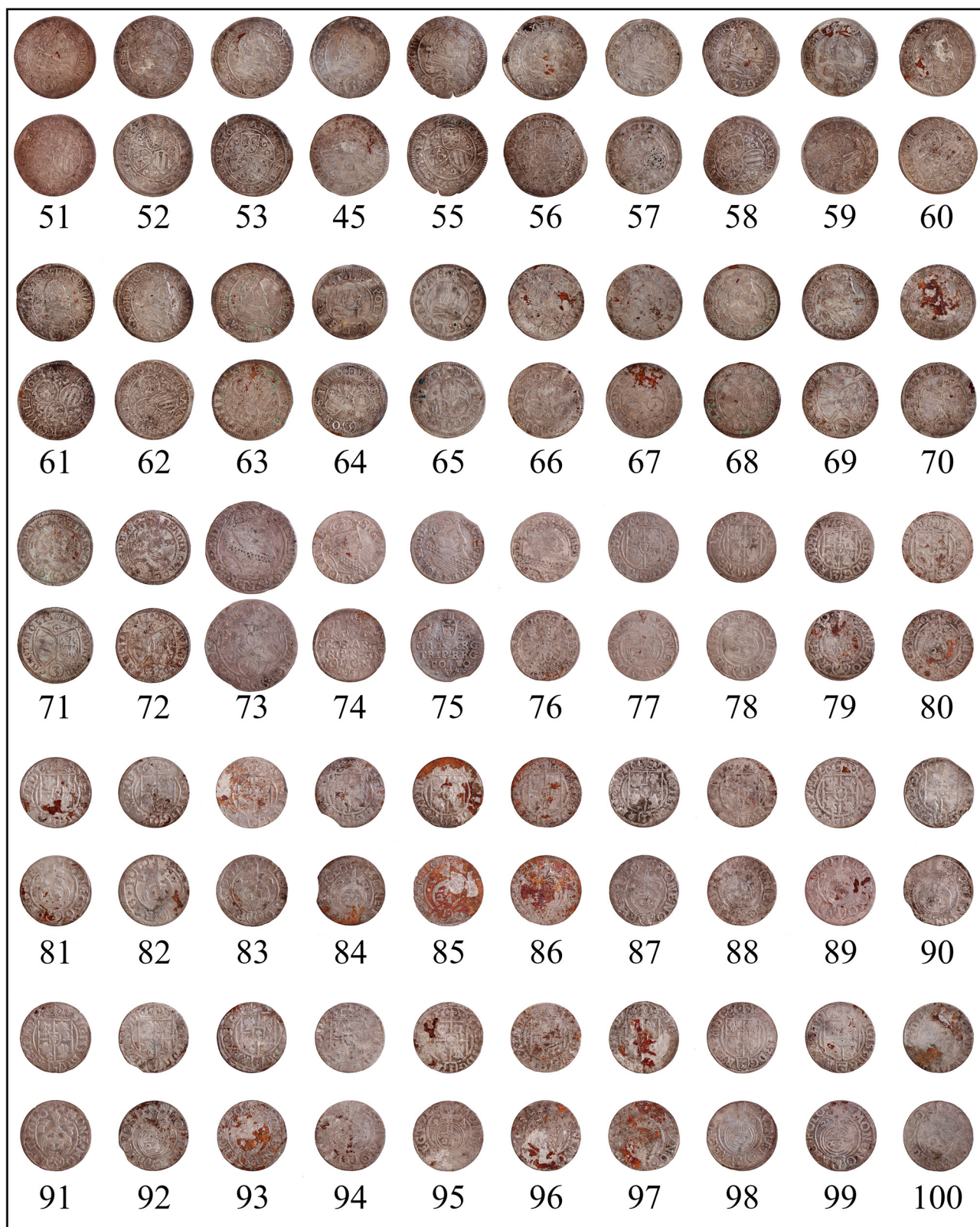
Pl. 2. Coins from the Orešany find (numbers match the catalogue, photo: M. Budaj, edited by D. Miček).

Pl. 3. Coins from the Orešany find (numbers match the catalogue, photo: M. Budaj, edited by D. Miček).

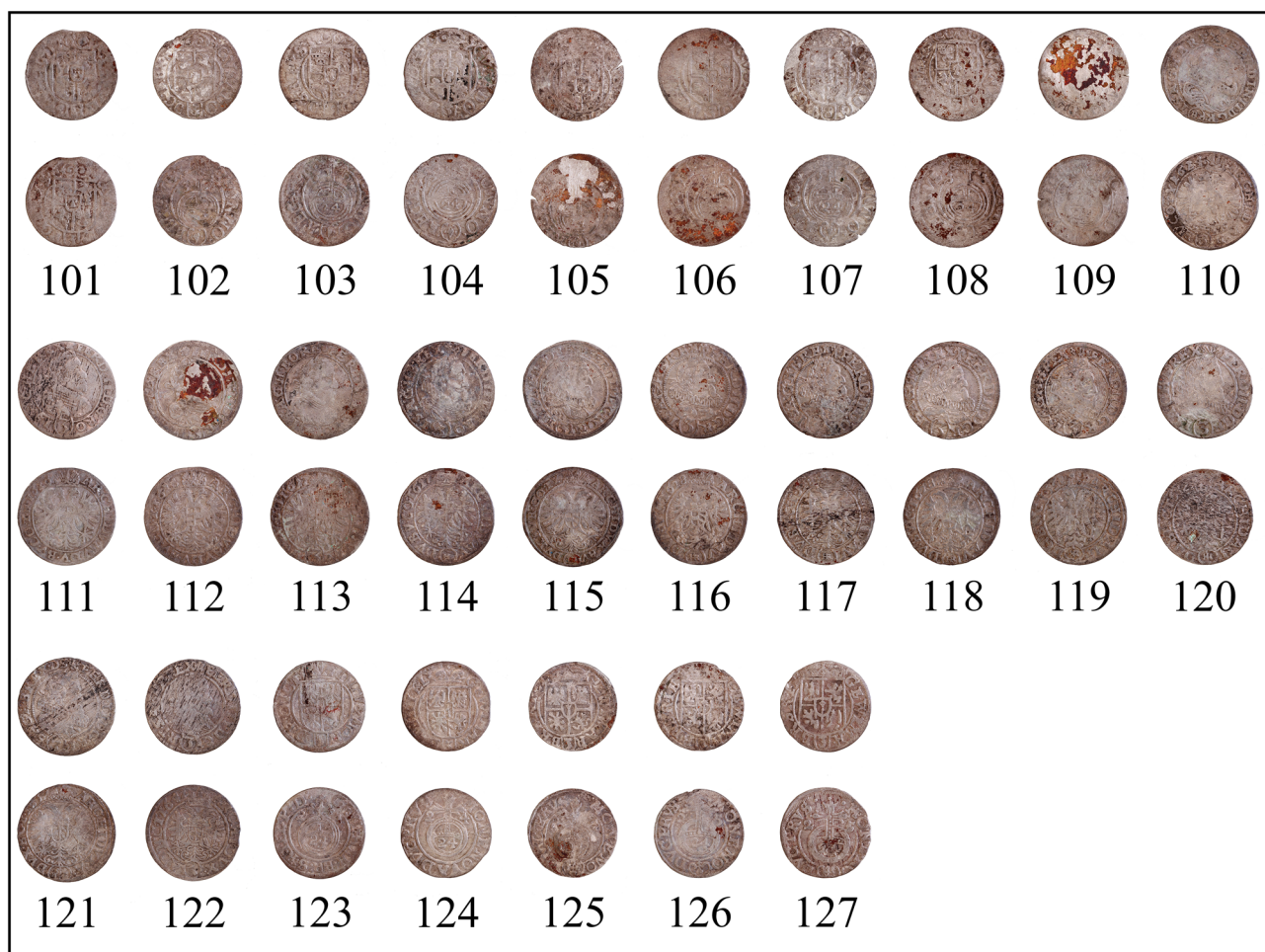
Translated by S. Bönde Gogová

Tab. 1. Mince z orešianskeho nálezu (čísla sa zhodujú s katalógom, foto: Marek Budaj, upravil D. Miček).

Tab. 2. Mince z orešianskeho nálezu (čísla sa zhodujú s katalógom, foto: Marek Budaj, upravil D. Miček).

Tab. 3. Mince z orešianskeho nálezu (čísla sa zhodujú s katalógom, foto: Marek Budaj, upravil D. Miček).